

A Critical Review on the Book *Genki* (Lively, Vivacious)

Farzaneh Moradi*

Abstract

This paper is an introduction and a critical review of the book *Genki* a two-volume book for elementary education of the Japanese language which was first published in 1999 and republished in 2011 and 2020. The book has been used in many universities and language teaching centers around the world, especially in recent years. This study is an attempt to identify the strengths and weaknesses of this textbook. This critical assessment is carried out from visual and content-based aspects using Razi's (2009) evaluation criteria. The overall conclusion of this study showed that *Genki*, which is the result of a collaboration between a group of Japanese language teaching professionals and teachers, has many strengths and advantages, but while having the strengths, the book suffers from a few shortcomings that if eliminated in future editions, it can be used as a relatively reliable educational source that has the potential to attract the positive attention of many Japanese language teachers and students, especially those who choose to study English independently on a self-study basis.

Keywords: *Genki*, Educational Source, Language Learner, Japanese, Elementary.

* Assistant Professor of Japanese Language and Literature, University of Tehran, Tehran, Iran,
farzaneh.moradi@ut.ac.ir

Date received: 22/06/2021, Date of acceptance: 27/11/2021

Copyright © 2018, This is an Open Access article. This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

بررسی و نقد کتاب آموزش زبان ژاپنی گنکی (شاداب، بانشاط)

فرزانه مرادی*

چکیده

هدف از نگارش این مقاله معرفی و بررسی کتاب دوجلدی آموزش مقدماتی زبان ژاپنی باعنوان گنکی است که نخستین بار در سال ۱۹۹۹ م منتشر و در سال‌های ۲۰۱۱ و ۲۰۲۰ تجدیدچاپ شد. این کتاب، به‌ویژه در سال‌های اخیر، در بسیاری از مراکز دانشگاهی و غیردانشگاهی آموزش زبان ژاپنی در سراسر دنیا مورد استفاده قرار گرفته است. در این جستار، تلاش شده است علاوه بر معرفی اثر، نقاط ضعف و قوت آن آشکار شود. بررسی و نقد کتاب مذکور با نگاهی به شاخص‌های ارزیابی رضی (۱۳۸۸) و از منظر صوری، ساختاری، و محتوایی انجام شده است. نتایجی که از واکاوی این اثر حاصل شد نشان داد گنکی، که حاصل همکاری گروهی از متخصصان و استادان آموزش زبان ژاپنی است، نقاط قوت فراوانی دارد، اما نقایص و نقاط ضعفی نیز در آن دیده می‌شود که در صورت رفع آن‌ها در چاپ‌های بعدی، این ظرفیت را دارد که به‌عنوان منبعی نسبتاً قابل اتکا، نظر مثبت بسیاری از مدرسان زبان ژاپنی و زبان‌آموزان، به‌ویژه آن گروه از زبان‌آموزانی را که تمایل دارند زبان ژاپنی را مستقل از کلاس و به‌صورت خودآموز بیاموزند به خود جلب کند.

کلیدواژه‌ها: گنکی، منبع آموزشی، زبان‌آموز، ژاپنی، مقدماتی.

* استادیار زبان و ادبیات ژاپنی، دانشکده زبان‌ها و ادبیات خارجی، دانشگاه تهران، تهران، ایران،

farzaneh.moradi@ut.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۴/۰۱، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۰۶

Copyright © 2018, This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International, which permits others to download this work, share it with others and Adapt the material for any purpose.

۱. مقدمه

در فرایند یادگیری زبان‌های خارجی، کتاب‌های آموزشی، به‌عنوان مهم‌ترین ابزارها، نقش مهمی در ارتقای سطح علمی زبان‌آموزان و دستیابی به اهداف آموزشی ایفا می‌کنند. این کتاب‌ها از طریق بخش‌های نوشتاری، تصاویر، و تمرین، به تحقق اهداف آموزشی کمک می‌کنند. چگونگی تنظیم محتوای این کتاب‌ها عامل مهمی در تعیین نحوه یادگیری است و نامناسب بودن محتوا و بی‌تناسبی آن با توانایی زبان‌آموزان فرایند یادگیری را مختل می‌کند. از این‌رو، برای اطمینان از مناسب بودن و اثربخشی کتاب‌ها و آشکارشدن نقاط قوت و ضعفشان، باید محتوای آن‌ها را نقد و ارزیابی کرد. براین اساس، تابه‌حال چندین کتاب و مجموعه مهم آموزشی زبان ژاپنی از جمله *Manabō Nihongo*، *Minnano Nihongo* و *Marugoto* نقد و ارزیابی شده است، اما در این میان، تاکنون نقدی بر کتاب دوجلدی گنکی به‌عنوان اثری مهم در زمینه آموزش مقدماتی زبان ژاپنی، صورت نگرفته و شاید علت آن این باشد که کتاب گنکی اساساً در ایران چندان مورد استفاده قرار نگرفته است. طبق نتایج یک نظرسنجی که از آموزگاران و استادان زبان ژاپنی که هشتاد درصد آن‌ها در خارج از ژاپن، یعنی کشورهای نظیر آمریکا، انگلیس، سوئد، استرالیا، آلمان، و غیره و بیست درصد آن‌ها در داخل ژاپن بوده‌اند انجام گرفته است، منبع درسی مورد استفاده برای آموزش سطح مقدماتی و متوسط زبان ژاپنی مورد پرسش قرار گرفت. از میان بیش از ۱۵ منبع آموزشی، کتاب گنکی با ۴۳ درصد، بیش‌ترین میزان استفاده را داشته است (Abo et al. 2014: 44). اما علی‌رغم استفاده وسیع از گنکی در مراکز آموزشی زبان ژاپنی دیگر کشورها، از این اثر در ایران استفاده چندان نشده است. شاید یکی از علل آن ناشناخته‌بودن این اثر برای مدرسان زبان ژاپنی، به‌ویژه مدرسانی باشد که زبان ژاپنی را مستقل از دانشگاه تهران تدریس می‌کنند. این مقاله می‌کوشد ضمن معرفی این اثر، ویژگی‌ها و نقاط ضعف و قوت آن را بررسی کند.

۲. چهارچوب نظری

در این مقاله، بررسی و ارزیابی گنکی با نگاهی به شاخص‌های ارزیابی رضی (۱۳۸۸)، به‌ویژه از منظر صوری، ساختاری، و محتوایی انجام شده است. از دیدگاه رضی، شاخص‌های ارزیابی و نقد کتاب درسی از نظر محتوا، روش، زبان، ساختار، و شکل ظاهری بررسی می‌شود و هریک از آن‌ها باید ویژگی‌های زیر را دارا باشند:

شاخص‌های ارزیابی محتوایی: رضی شاخص‌های ارزیابی محتوایی هر کتاب را به هفت شاخص که عبارت‌اند: از روزآمدی، جامعیت، مرتبط‌بودن مطالب کتاب با دیگر دروس وابسته، طرح سؤال‌های جدید و افق‌های تازه، وجود تناسب میان حجم اطلاعات اصلی و اطلاعات جنبی، ظرفیت مطالب کتاب در ایجاد ارتباط با موضوعات میان‌رشته‌ای، و ظرفیت مطالب کتاب در برقراری ارتباط با یادگیرنده و اثرگذاری بر او تقسیم کرده است و آن‌ها را مهم‌ترین بخش نقد هر کتاب می‌داند.

شاخص‌های ارزیابی روشی: در ارزیابی روشی یک اثر در مواقعی ممکن است روش ارائه مطالب مدنظر قرار گیرد که در این صورت، باید مشخص شود که منابع مورد استفاده چه قدر معتبرند و نویسنده در استفاده از منابع تا چه میزان مقید به رعایت امانت بوده است. هم‌چنین باید به این دو سؤال پاسخ داده شود که آیا نویسنده مطالب را طوری ارائه می‌کند که چگونگی مطالعات بعدی را به دانشجو نشان دهد و زمینه برخورد فعالانه او را فراهم می‌کند یا آن‌که ارائه مطالب به شیوه یک‌طرفه است و دانشجو را منفعل تربیت می‌کند؟ و آیا نویسنده برای تقویت و تحکیم یادگیری مطالب کتاب در ذهن دانشجو تدابیری اندیشیده است؟ در ارزیابی روشی، گاهی روش تحقیق یا مواجهه علمی نویسنده کتاب با موضوع آن موردنظر است که در آن صورت، باید ارزیابی شود که آیا بین موضوع کتاب و روش تحقیق نویسنده تناسب وجود داشته است؟ و آیا نویسنده در مواجهه با موضوع روش درستی را به کار گرفته و به اصول آن روش پای‌بند بوده است؟

شاخص‌های ارزیابی زبانی: متن کتاب درسی باید از نظر رسایی و روانی و برخورداربودنی زبان آن از انسجام معنایی سنجیده شود. دشواری زبان کتاب درسی می‌تواند فهم مطالب آن را به تأخیر اندازد و دانشجویان را نسبت به خواندن آن بی‌رغبت کند. میزان رعایت قواعد نگارشی و کیفیت ساختار دستوری متن، یک‌دستی رسم‌الخط، و میزان رعایت دستور از دیگر شاخص‌های ارزیابی زبانی است.

شاخص‌های ارزیابی ساختاری: ساختار مناسب کتاب در جذابیت آن برای خواننده و یادگیری او نقش مهمی ایفا می‌کند. در ارزیابی ساختاری کتاب، طبقه‌بندی فصل‌ها، نحوه چینش فصل‌های کتاب در ارتباط با موضوع اصلی، تناسب زیرعنوان‌های هر فصل با موضوع آن، هم‌خوانی و سامان‌دهی مطالب بندهای هر قسمت با کل آن، یک‌پارچگی و انسجام مطالب کتاب، توضیح اهداف کل کتاب یا هر فصل برای دانشجو، کیفیت مقدمه، دارابودن پیش‌گفتار علاوه‌بر مقدمه، دارابودن مباحث مقدماتی در هر فصل و زمینه‌سازی و

افزایش انگیزه در دانشجو، ارائه جمع‌بندی و نتیجه‌گیری در انتهای هر فصل، گنجاندن پرسش، تمرین و فعالیت‌هایی برای یادگیری و فهم بهتر موضوع، استفاده از تصاویر، اشکال، جداول و نمودارهای متناسب با موضوع کتاب و نحوه چینش آن‌ها، ارائه فهرست مطالب، منابع، جداول و نمودارها، و هم‌چنین فهرست اصطلاحات از مواردی است که باید موردتوجه قرار گیرد.

شاخص‌های ارزیابی شکل ظاهری: جذابیت ظاهری کتاب در جهت ایجاد انگیزه در امر یادگیری مؤثر است. مواردی مانند حجم و قطع و تعداد صفحات متعارف، تناسب میان حجم صفحات هر فصل با صفحات فصل‌های دیگر، کیفیت حروف‌نگاری، کیفیت صفحه‌آرایی، کیفیت صحافی، نحوه چینش نمودارها، جداول و اشکال، کیفیت صحافی، نوع و کیفیت کاغذ و جلد باید در ارزیابی شکل ظاهری کتاب مدنظر قرار گیرد. در این پژوهش سعی شده است کتاب‌گنکی با نگاهی به شاخص‌ها و مؤلفه‌های مذکور بررسی شود.

۳. معرفی کلی

کتاب دوجلدی آموزش مقدماتی زبان ژاپنی با عنوان گنکی را اِری بانو (Eri Banno)، یوکو ایکه‌دا (Yoko Ikeda)، یوتاکا اونو (Yutaka Ono)، چیکاکو شیناگوا (Chikako Shinagawa)، و کیوکو توکاشیکی (Kyoko Tokashiki) تألیف کرده‌اند و انتشارات The Japan Times آن را منتشر کرده است. براساس اطلاعات مندرج در وبسایت اختصاصی گنکی، تمامی این افراد از استادان رشته‌های زبان‌شناسی، آموزش زبان ژاپنی، و آموزش زبان‌های خارجی در دانشگاه‌های معتبر ژاپن‌اند و همگی در هنگام تألیف کتاب، در بخش دانشجویان خارجی دانشگاه زبان‌های خارجی کانسای (Kansai Gaidai University)، مشغول به تدریس زبان ژاپنی بوده‌اند. این دانشگاه از زمان آغاز به کار، همواره به اعزام دانشجو به خارج از کشور یا پذیرش دانشجو برای دوره‌های کوتاه‌مدت از خارج از کشور اهتمام داشته است. در نیمه دوم دهه ۱۹۹۰، یعنی اندکی پیش از تألیف گنکی، نزدیک به سی صد دانشجوی خارجی در دوره‌های کوتاه‌مدت در این دانشگاه مشغول به تحصیل بوده‌اند. دانشجویان هفته‌ای هشت ساعت قبل از ظهرها کلاس‌های زبان ژاپنی را می‌گذراندند و بعدازظهرها برای آن‌ها کلاس‌های جامعه، فرهنگ، دین، اقتصاد، و غیره به زبان انگلیسی ارائه می‌شد. در چنین

بررسی و نقد کتاب آموزش زبان ژاپنی گنکی ... (فرزانه مرادی) ۳۶۷

شرایطی، کتاب گنکی با هدف آموزش زبان ژاپنی به واسطه زبان انگلیسی برای این دانشجویان، به ویژه دانشجویانی که زبان مادری آن‌ها انگلیسی بود، تهیه شد (Ono 2017: 3). گنکی نخستین بار در سال ۱۹۹۹ م منتشر و در سال‌های ۲۰۱۱ و ۲۰۲۰ تجدید چاپ شد.

۱.۳ ویژگی‌های توصیفی و ساختاری اثر

گنکی کتابی جامع برای آموزش سطح مقدماتی زبان ژاپنی است. رنگ جلد اول نارنجی و جلد دوم سبز است. روی هر جلد، در سمت راست بالای صفحه، سطح کتاب درج شده است. عنوان اثر به ژاپنی و لاتین در اندازه کوچک در نیم صفحه بالا آمده و عبارت «AN INTEGRATED COURSE IN ELEMENTARY JAPANESE» در مقابل عنوان لاتین آن نوشته شده است. عنوان آن مجدداً در بخش میانی در اندازه بزرگ‌تر به ژاپنی و در پس زمینه آن به لاتین آمده است. نام مؤلفان و آرم انتشارات در سمت راست نیم صفحه پایین مشاهده می‌شود. روی عطف و جلد‌ها، عنوان، سطح، نام مؤلف، و انتشارات کتاب درج شده است. نام کتاب، یعنی *Genki*، در زبان ژاپنی به معنای «شاداب و بانشاط» است و احتمال می‌رود نویسندگان آن با انتخاب این نام سعی داشته‌اند این حس را به زبان‌آموز القا کنند که این اثر با مضامینی شاد، مفاهیم و نکات را به آن‌ها آموزش می‌دهد.

شکل ۱. طرح روی جلد

علاوه بر دو جلد اصلی، ناشر کتاب، به عنوان مکمل، دست به تهیه دو جلد کتاب کار، دو جلد کتابچه شامل فلش کارت تصویری، شش عدد سی دی حاوی قسمت‌های صوتی کتاب و کتاب کار، یک کتابچه پاسخ‌نامه تمرینات، و یک کتابچه کمک آموزشی، ویژه استادان

تهیه کرده است. قطع هر دو جلد کتاب و کتاب‌های کمکی در اندازه B5 (۲۵.۷ × ۱۸.۲) و نزدیک به قطع وزیری است. قیمت دو جلد با هم ۷۷۰۰ ین (هر جلد ۳۸۵۰ ین)، و با ضمیمه‌های آن در مجموع ۲۳۷۶۰ ین (معادل حدود ۲۱۸ دلار آمریکا) است. جلد اول شامل درس‌های ۱ تا ۱۲ و جلد دوم شامل درس‌های ۱۳ تا ۲۳ می‌شود. جلد ۱ در ۳۸۴ صفحه و جلد ۲ در ۳۸۶ صفحه چاپ شده است. در ابتدای هر دو جلد، پیش‌گفتار به زبان ژاپنی و انگلیسی، به قلم نویسندگان اثر آمده است. در جلد اول، بعد از پیش‌گفتار، فهرست دروس بخش «گفت‌وشنود، دستور زبان» و بعد از آن فهرست بخش «خواندن و نوشتن» همراه با ترجمه انگلیسی آمده است. بعد از فهرست و قبل از درس اول، به معرفی نظام نوشتاری زبان ژاپنی، یعنی هجانگاره‌های هیراگانا (Hiragana)، کاتاکانا (Katakana)، و واژه‌نگارهای کانجی (Kanji) به زبان انگلیسی پرداخته می‌شود. سپس، مجدداً فهرست بخش «گفت‌وشنود، دستور زبان» همراه با ترجمه انگلیسی درج شده است. بخشی مجزا از دوازده درس کتاب نیز قبل از شروع درس ۱، با عنوان «Greeting / あいさつ» در نظر گرفته شده است که در آن، نحوه سلام و احوال‌پرسی، خداحافظی، و غیره در زبان ژاپنی، همراه با تصویر، تلفظ لاتین، و معنای انگلیسی آموزش داده می‌شود. بعد از آن، ابتدا دروس ۱ تا ۱۲ «گفت‌وشنود و دستور زبان»، و در انتهای آن، بخش «خواندن و نوشتن» شروع می‌شود، که به عنوان آغازگر این بخش، فهرست دروس همراه با ترجمه انگلیسی آمده است. در انتهای کتاب، ضمیمه‌ها شامل لغت‌نامه ژاپنی به انگلیسی، لغت‌نامه انگلیسی به ژاپنی، نقشه ژاپن، اعداد و واحدهای شمارش، و جدول صرف افعال آمده است.

۲.۳ محتوای دروس و شیوه چیش تمرین‌ها

۱.۲.۳ بخش گفت‌وشنود، دستور زبان

بخش گفت‌وشنود و دستور شامل قسمت‌های زیر است.

مکالمه: هر درس با یک مکالمه آغاز می‌شود که حاوی نکات دستوری است. این موضوع کمک می‌کند زبان‌آموز نحوه کاربرد نکات دستوری را که در آن درس می‌آموزد درک کند. برای بخش‌های مکالمه، فایل صوتی نخست به صورت معمولی است و بار دوم به صورتی است که بین جمله‌ها کمی مکث وجود دارد تا زبان‌آموز بتواند هم‌زمان با آن تمرین کند. ترجمه انگلیسی مکالمه در صفحه مقابل آمده است.

لغات: بعد از مکالمه، لغات جدید آمده است که در درس ۱ و ۲ به ترتیب قرار گرفتن هجانگاراها و به تفکیک کارکرد لغات و از درس ۳ به بعد، به ترتیب قرار گرفتن هجانگاراها و نقش دستوری در سه ستون چیده شده‌اند. در ستون اول، هیراگانا و کاتاکانای لغات، در ستون دوم، کانجی و در ستون سوم، معانی انگلیسی آن‌ها درج شده و لغات مورد استفاده در مکالمه با علامت ستاره مشخص شده است. لغات نیز دارای فایل صوتی است که در بار اول، کلمات ژاپنی به انگلیسی و بار دوم، انگلیسی به ژاپنی تلفظ می‌شوند.

نکات دستوری: در هر درس، ۴ تا ۷ نکته دستوری گنجانده شده و تمام توضیحات آن به انگلیسی است و مثال‌ها به ژاپنی و همراه با ترجمه انگلیسی آمده است. در انتهای نکات دستوری، قسمتی با عنوان «عبارات و اصطلاحات» وجود دارد که برای توضیح نکات ریز و لغات و نحوه کاربرد عباراتی است که در بخش دستور نیامده است، اما نیاز به توضیح مختصر دارد.

تمرین‌ها: بعد از توضیحات دستور، متناسب با نکات دستوری، تمریناتی در نظر گرفته شده است. تمرین‌ها به گونه‌ای تنظیم شده است که بخشی از آن‌ها را زبان‌آموز به تنهایی و بخش دیگر را، که بیش‌تر بر روی تقویت توانایی گفتاری تمرکز دارند، با هم‌راهی زبان‌آموزان دیگر به صورت تمرینات دونفره، گروهی و ایفای نقش (رول پلی) انجام دهد. غیر از تمرینات دونفره و گروهی، بقیه تمرین‌ها فایل صوتی دارند. بعد از تمرین‌ها، بخش «مرور تمرین‌ها» است که شامل ترکیبی از تمرینات مختلف و تمرین ساخت مکالمه است.

یادداشت فرهنگی: در این قسمت، توضیحات و اطلاعات متنوعی پیرامون زندگی، فرهنگ، و آداب و رسوم ژاپنی‌ها ارائه می‌شود.

عبارات مفید: این بخش فقط در بعضی از دروس و در مواقع نیاز آمده و در آن، عبارات مرتبط با موضوع درس که در موقعیت‌های مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرند آمده است.

بیاید کشف کنیم: در این قسمت، که در چاپ سوم کتاب به آن اضافه شده است، از زبان‌آموز خواسته می‌شود که درباره موضوعات مختلف مرتبط به ژاپن تحقیق کند و نتایج آن را در این قسمت کتاب درج کند. به عنوان مثال، در یکی از درس‌ها از زبان‌آموز خواسته شده که راجع به قیمت غذاهای یک رستوران در ژاپن تحقیق کند و آن را با یک رستوران در کشور خود مقایسه کند. این قسمت به زبان انگلیسی انجام می‌شود.

۲.۲.۳ بخش خواندن و نوشتن

درس ۱ و ۲ بخش دوم کتاب آموزش هجانگاری‌های هیراگانا و کاتاگانا، و درس ۳ به بعد مربوط به آموزش واژه‌نگارهای کانجی است. هر درس حدود ۱۵ کانجی را شامل می‌شود و در مجموع، در دو جلد کتاب ۳۱۷ کانجی آموزش داده می‌شود. در ابتدای هر درس، جدولی حاوی کانجی‌های آن درس آمده است که دارای سه ستون است؛ در اولین ستون از سمت چپ، شکل کامل کانجی، در ردیف وسط، نحوه خواندن آن هم‌راه با معنای انگلیسی و در ردیف سوم، مثال‌هایی از کانجی مذکور در قالب عبارت و کلمه هم‌راه با معنای انگلیسی، تعداد و ترتیب نوشتن حرکات آن آمده است. مثال‌ها و تلفظی از کانجی که در آن درس به کار رفته‌اند در داخل جدول به صورت هایلایت مشخص شده و از مثال‌های دیگر تفکیک شده‌اند. بعد از آن، تمرین‌های مختلفی شامل تمرینات مربوط به خواندن و تمرینات مربوط به نوشتن آمده است.

در جلد اول، در بخش تمرینات مربوط به خواندن، تمرین‌هایی مرتبط با یادگیری خود واژه‌نگار کانجی به صورت تکی آمده است، بدین شکل که بخش‌های تشکیل‌دهنده کانجی از هم تفکیک شده‌اند و زبان‌آموز باید آن‌ها را با هم ترکیب کند و کانجی را بسازد یا در تمرین دیگری، باید از ترکیب واژه‌نگارها با هم لغت بسازد. علاوه بر این، یک یا دو متن کوتاه برای تمرین و خواندن کانجی در قالب جمله و متن در نظر گرفته شده است. در انتهای تمرین‌ها، برای تقویت مهارت نوشتن کانجی، موضوعاتی ارائه می‌شود که زبان‌آموز باید با استفاده از کانجی‌های درس جدید و کانجی‌هایی که قبلاً آموخته درباره آن‌ها انشایی کوتاه بنویسد.

در جلد دوم نیز دو نوع تمرین خواندن و نوشتن در نظر گرفته شده است. در این جلد، بعد از متن مربوط به تمرین خواندن، سؤالاتی مرتبط با محتوای متن نیز آمده که زبان‌آموز باید به آن‌ها پاسخ دهد. متن‌های این قسمت نسبت به جلد اول طولانی‌تر و کمی دشوارترند. لغات جدید متن بعد از آن درج شده و هریک از متن‌ها فایل صوتی دارند. در انتها، موضوع برای نوشتن انشا داده شده است.

۳.۳ حروف‌نگاری

در حروف‌نگاری هر دو جلد کتاب، از تمامی حروف چهارگانه زبان ژاپنی، یعنی حروف لاتین (Rōmaji)، هجانگاری‌های هیراگانا (Hiragana)، کاتاگانا (Katakana)، و واژه‌نگارهای

کانجی (Kanji) استفاده شده است. نوع قلم مناسب و اندازه حروف متناسب با سطح مقدماتی کمی درشت‌تر از حالت معمول در نظر گرفته شده است.

۴. نقد و ارزیابی اثر

۱.۴ نوآوری‌ها و نقاط قوت

۱.۱.۴ جامعیت و روزآمدی

۱. جامعیت به این معناست که بیش‌تر مخاطبان به اغلب مباحث موردنظر خود در آن اثر دست یابند (منصوریان ۱۳۹۲: ۷-۸)، ازاین‌رو، می‌توان گفت گنکی کتابی جامع برای آموزش سطح مقدماتی است و نیاز نیست که زبان‌آموز برای آن منابع مکمل دیگری تهیه کند. مطالب کتاب و تمرین‌ها به‌شکلی است که تمامی چهار مهارت زبانی را پوشش می‌دهد؛ نکات دستوری هدفمند و متناسب با سطح مقدماتی انتخاب شده‌اند؛ تنوع تمرین‌ها زیاد است و با نکات دستوری ارائه شده‌اند و در هر درس رابطه‌ای منطقی دارند. تمرینات بخش «گفت‌وشنود، دستور زبان» برای تقویت توانایی گفتاری و شنیداری و تمرینات بخش خواندن و نوشتن بر تقویت این دو توانایی تمرکز دارند. لغات و بخش آموزش واژه‌نگارهای کانجی نیز در داخل کتاب جای داده شده و درمجموع، منبع کامل برای پاسخ‌گویی به نیازهای سطح مقدماتی را دراختیار مخاطب قرار می‌دهد، بنابراین، می‌توان گفت گنکی دارای جامعیت نسبی و قابل‌قبولی است.

۲. کتاب آموزشی باید به‌طور مرتب تحلیل و بازبینی شود و ایرادات احتمالی و تغییر و تحولات و پیشرفت‌های روز دنیا در آن بازتاب داده شود. از این منظر، گنکی ویژگی روزآمدی را دارد، زیرا از زمان تألیف تاکنون دو بار بازبینی و ویرایش شده است و مطالب و محتوای متن‌ها و گفت‌وگوها به‌روز شده‌اند. آخرین ویرایش آن در سال ۲۰۲۰ انجام شده است.

۲.۱.۴ حروف و نویسه‌ها

۱. یکی از نخستین مواردی که در ابتدای راه به زبان‌آموزان زبان ژاپنی تدریس می‌شود هجانگاره‌های هیراگانا و کاتاکانا است. در بسیاری از منابع آموزشی، حتی منبع مهمی مانند Minnano Nihongo، فقط به آوردن جدول حروف هیراگانا و کاتاکانا بسنده شده است

(آذرپرند ۱۳۹۵: ۱۲) و آموزش رسم‌الخط این حروف نادیده گرفته می‌شود و مدرس ناچار است از منابعی مستقل که برای آموزش این هجانگاریا تهیه شده‌اند استفاده کند، اما در گنکی این مشکل برطرف شده و دو درس نخست بخش «خواندن و نوشتن» به آموزش این دو دسته هجانگار اختصاص یافته و نیاز به استفاده از منابع دیگر برطرف شده است.

۲. یکی از چالش‌هایی که بعضی از زبان‌آموزان همواره با آن مواجه‌اند زمان‌بر بودن یادگیری هیراگانا و کاتاکانا است. در گنکی برای کمک به زبان‌آموزان و ایجاد فرصت بیش‌تر برای یادگیری کامل این هجانگاریا، در دو درس اول، تلفظ لاتین حروف، کلمات، و عبارات در زیر آن‌ها درج شده است؛ و برای جلوگیری از وابستگی زبان‌آموز به آن‌ها، از درس سوم این تلفظ‌ها حذف شده‌اند. نکته دیگری که در رابطه با این هجانگاریا وجود دارد این است که بسیاری از زبان‌آموزان هیراگانا را سریع‌تر به ذهن می‌سپارند و برای یادگیری کاتاکانا به زمان بیش‌تری نیاز دارند. تهیه‌کنندگان اثر باتوجه‌به تجربه خود در تدریس زبان ژاپنی، به این موضوع واقف بوده و در دو درس اول در بالای کلمات کاتاکانا تلفظ هیراگانای آن‌ها را درج کرده‌اند تا زبان‌آموز در صورت ندانستن تلفظ کاتاکانا، آن را با کمک تلفظ هیراگانا بخواند.

۳. گنجانیدن بخش آموزش واژه‌نگارهای کانجی در داخل هردو جلد گنکی از دیگر نکات مثبت این مجموعه است. در دیگر منابع آموزشی زبان ژاپنی، به‌طور معمول کتاب کانجی مجزا از کتاب دستور است و زبان‌آموز باید آن را به‌صورت جداگانه تهیه کند. حتی در بعضی منابع، مانند مجموعه آموزشی ماروگوتو (Marugoto) کلاً کتاب کانجی برای مجموعه تهیه نمی‌شود (مرادی ۱۳۹۹: ۳۵۰) که این مسئله باعث بروز مشکلاتی هم برای زبان‌آموز و هم برای مدرس می‌شود، اما در گنکی، بخش آموزش کانجی در نیمه دوم کتاب آمده است و زبان‌آموز دیگر دغدغه تهیه کتاب کانجی را ندارد و با تهیه یک جلد، به محتوای دو جلد کتاب دسترسی پیدا می‌کند.

۴. یکی از مشکلات زبان‌آموزان زبان ژاپنی فراموش کردن واژه‌نگارهای کانجی است و یکی از راه‌هایی که برای کمک به تثبیت و ماندگار کردن آن‌ها در ذهن به زبان‌آموز می‌توان توصیه کرد یادگیری این واژه‌نگارها در قالب متن است. مؤلفان این اثر نیز به این نکته بی‌توجه نبوده‌اند. در هر دو جلد گنکی و به‌ویژه در جلد دوم، متناسب با کانجی‌های هر درس، دو نوع تمرین در نظر گرفته‌اند؛ در یک تمرین، متن‌هایی انتخاب شده است که زبان‌آموز با مطالعه آن‌ها می‌تواند به تمرین خواندن کانجی در قالب متن بپردازد. در جلد

اول، متن‌ها کوتاه و ساده‌اند و در جلد دوم، متن‌های کمی دشوارتر با سبک‌های مختلف، از جمله نامه، داستان، مقاله، و غیره در نظر گرفته شده‌اند. متن‌ها فایل صوتی دارند و زبان‌آموز به تلفظ صحیح عبارات دسترسی دارد. در تمرین دیگری، از زبان‌آموز خواسته می‌شود که درباره موضوع متنی که در تمرین قبل خوانده است انشاء یا تجربه خود را بنویسد. مثلاً، در درس ۱۵ کانجی، نخست در متنی، چهار شهر ژاپن که مورد توجه و علاقه ژاپنی‌هاست، معرفی و توصیف می‌شوند و در تمرین بعد، از زبان‌آموز خواسته می‌شود که این بار او درباره منطقه و محل مورد علاقه خود انشاء بنویسد. این دو تمرین علاوه بر کمک به تثبیت تلفظ کانجی در ذهن زبان‌آموز، برای تقویت توانایی نوشتاری او و به کارگیری نکات دستوری در قالب متن نیز می‌تواند مفید باشد.

۳.۱.۴ قواعد و دستور

۱. یکی از جنبه‌های مثبت گنکی، که در چاپ سوم اعمال شده، این است که هریک از نکاتی که در بخش دستور آموزش داده می‌شود با شماره‌ای مشخص شده و شماره‌ها در بخش تمرین، در کنار تمرین مربوط به آن نکته دستوری قرار داده شده است. این موضوع این امکان را برای زبان‌آموز فراهم می‌کند تا در صورت فراموش کردن نکته دستوری، با توجه به شماره مذکور، بدون اتلاف وقت، به توضیحات آن شماره مراجعه کند و بعد از مطالعه آن، تمرین حل کند.

۲. از دیگر ویژگی‌های مثبت کتاب گنکی اشاره به «縮約形» یا «فرم مخفف» در زبان ژاپنی است که با وجود کاربرد گسترده در زبان محاوره، به ندرت در منابع آموزشی به آن پرداخته می‌شود. از آنجاکه گویشور زبان در مواجهه با زبان‌آموز ممکن است از این فرم استفاده کند و ناآشنایی با این نوع گفتار ممکن است زبان‌آموز را با مشکل مواجه کند، نیاز است که زبان‌آموز با این فرم آشنایی داشته باشد. در کتاب گنکی، در کنار استفاده از شکل کامل ساختار جملات، درباره نحوه استفاده از آن‌ها به شکل مخفف نیز توضیحاتی ارائه می‌شود و زبان‌آموز با مقایسه آن‌ها، تفاوت ساختاری آن‌ها را درک می‌کند.

۴.۱.۴ لغات، عبارات، و اصطلاحات

۱. از اولین مواردی که در هنگام شروع آموزش زبان‌های خارجی به زبان‌آموزان آموزش داده می‌شود سلام و احوال‌پرسی و تعارفات معمول آن زبان است. در بسیاری از منابع

آموزشی نظیر *Minnano Nihongo* و *Manabō Nihongo* به این موارد اشاره‌ای نشده است و زبان‌آموز آن‌ها را به صورت پراکنده و در طی یادگیری دروس می‌آموزد. اما در گنکی یک بخش برای آموزش آن‌ها اختصاص یافته و موقعیت‌های استفاده از هریک با یک تصویر نشان داده شده و نحوه بیان آن‌ها به هیراگانا و لاتین و معنای آن‌ها به انگلیسی در مقابلشان درج شده است؛ از این رو، زبان‌آموز حتی قبل از شروع یادگیری هجانگاره‌های هیراگانا و کاتاکانا قادر خواهد بود این عبارات را بخواند و به صورت جامع به آن‌ها دسترسی داشته باشد.

۲. سه بخش از کتاب به صورت مجزا و با عناوین «لغات»، «عبارات و اصطلاحات»، و «عبارات مفید» برای ارائه واژگان و عبارات و اصطلاحات اختصاص یافته و طیف وسیعی از لغات پربسامد در زندگی روزمره را در بر می‌گیرند. انتخاب و سازمان‌دهی آن‌ها به خوبی انجام شده است و به ویژه برای زبان‌آموزانی که زبان ژاپنی را در داخل ژاپن می‌آموزند بسیار مفید و کاربردی است. در دیگر منابع آموزشی، به طور معمول، برای لغات، کتابچه‌ای مجزا تهیه می‌شود که باید به صورت جداگانه تهیه شود، اما در گنکی لغات در داخل کتاب گنجانده شده‌اند و زبان‌آموز به لغات جدید هر درس به صورتی منسجم، دسترسی دارد. در بخش «لغات»، لغات هر درس بر اساس نقش دستوری و سپس ترتیب هجاها، چیده شده‌اند و زبان‌آموز قادر خواهد بود با توجه به نقش کلمه مورد نظر، با سرعت بیش‌تری آن را بیابد. کلمات در سه ستون چیده شده‌اند؛ در ستون اول از سمت چپ، به هیراگانا و کاتاکانا، در ستون وسط، در درس اول و دوم، تلفظ لاتین کلمات و از درس سوم به بعد کانجی کلمات درج شده و در ردیف سوم، معنای انگلیسی آن‌ها آمده است و این امکان فراهم شده تا زبان‌آموز هم با شکل کانجی‌هایی که هنوز آن‌ها را نیاموخته آشنایی پیدا کند و هم در صورت داشتن دانش انگلیسی، دیگر نیاز به جست‌وجوی معنای آن‌ها نداشته باشد. در بخش «عبارات و اصطلاحات» و «عبارات مفید»، به لغات و عباراتی پرداخته می‌شود که مرتبط با موضوع درس هستند، اما در محتوای درس به کار نرفته‌اند و به نوعی مکمل لغات درسی محسوب می‌شوند. مجموع این سه قسمت و گستردگی لغات آن‌ها کمک شایانی به وسیع‌تر شدن دایره لغات زبان‌آموزان می‌کند.

۳. از مسائلی که زبان‌آموز در ارتباط با واژه‌ها، عبارات، و اصطلاحات یک زبان خارجی ممکن است با آن مواجه شود کاربرد نادرست آن‌ها در موقعیت و جایگاه مناسب است. بخش «اصطلاحات و عبارات» این کتاب این مشکل را در سطح مقدماتی مرتفع ساخته

است، چراکه علاوه بر توضیح معانی آن‌ها، موقعیت‌های مناسب برای به‌کارگیری هریک را با مثال‌های متعدد تشریح کرده است. برای نمونه در درس هفتم کتاب، به توضیح تفاوت دو فعل «知る» به معنای «دانستن» و «わかる» به معنای «فهمیدن» که هر دو در حالت منفی به معنای «نمی‌دانم» به کار می‌روند، پرداخته شده است. موقعیت کاربرد آن‌ها در حالت منفی با وجود مفهوم نزدیک، کمی متفاوت است و زبان‌آموز در صورت نشناختن این تفاوت ممکن است آن‌ها را به اشتباه به جای یک‌دیگر به کار ببرد. ناآشنایی با تفاوت‌هایی از این دست گاهی باعث ایجاد سوء تفاهم‌هایی در هنگام کاربرد آن‌ها می‌شود. از این حیث می‌توان گفت گنکی در مقایسه با دیگر رقبای خود منحصر به فرد است.

۵.۱.۴ آموزش زبان ژاپنی به واسطه زبان انگلیسی

۱. در گنکی، زبان ژاپنی با استفاده از زبان انگلیسی تدریس می‌شود. تمامی توضیحات دستوری، معانی لغات، عناوین تمرین‌ها، و غیره به انگلیسی آمده و در کنار نوشته‌های ژاپنی نیز ترجمه انگلیسی آن‌ها درج شده است و این امکان برای زبان‌آموزانی که شرایط حضور در کلاس‌ها را ندارند، فراهم شده تا بتوانند با استفاده از این کتاب، سطح مقدماتی زبان ژاپنی را به صورت خودآموز بیاموزند. زبان ساده‌ای که برای توضیحات انگلیسی آن به کار رفته است کتاب را برای بسیاری از علاقه‌مندان به زبان ژاپنی که کمی دانش انگلیسی داشته باشند نیز قابل استفاده کرده است.

۲. برخلاف منابعی هم‌چون *Minnano Nihongo* و *Manabō Nihongo* که ساختار آن‌ها به گونه‌ای است که نیاز است مدرس زبان ژاپنی آن‌ها را آموزش دهد، گنکی به دلیل داشتن ترجمه و تلفظ و ارائه کامل توضیحات به زبان انگلیسی، برای زبان‌آموزانی که زبان مادری آن‌ها انگلیسی است و کسانی که حتی آشنایی متوسطی با زبان انگلیسی دارند، به صورت خودآموز و بدون نیاز به کلاس نیز قابل استفاده است. فایل‌های صوتی کاملی که برای بخش‌های مختلف، از جمله تمرین‌ها، تهیه شده است این امکان را فراهم کرده که زبان‌آموز بدون نیاز به کلاس و معلم، از طریق شنیدن فایل‌های صوتی، با لهجه و نحوه بیان گویشور ژاپنی آشنا شود.

۶.۱.۴ شکل و فرم و سازمان‌دهی محتوا

۱. به طور کلی، سازمان‌دهی و چیدمان مطالب کتاب دارای نظامی منطقی است. مطالب از آسان به دشوار چیده شده‌اند و زبان‌آموز را قدم به قدم به پیش می‌برند. براساس توضیحات

مندرج در وبسایت اختصاصی گنکی، در پایان آموزش جلد اول، زبان‌آموز به سطح پنج و بعد از پایان جلد دوم، به سطح چهار آزمون بین‌المللی JLPT می‌رسد. از این‌رو، گنکی برای زبان‌آموزانی که قصد شرکت در این دو سطح این آزمون را دارند نیز می‌تواند منبع مفیدی باشد.

۲. یکی از بخش‌هایی که در ویرایش سوم به محتوای کتاب افزوده شده است بخشی است با عنوان «بیابید کشف کنیم» که در آن از زبان‌آموز خواسته می‌شود درباره موضوعات مختلف مرتبط به ژاپن تحقیق و ژاپن را با کشور خود مقایسه و نتایج را در این قسمت کتاب درج کند. این تمرین زبان‌آموز را از حالت انفعال و صرفاً دریافت‌کننده خارج و او را وادار به فعالیت و تحقیق می‌کند تا با دیدی بازتر به جامعه زبان هدف بنگرد و به جزئیات بیشتر دقت کند.

۷.۱.۴ آموزه‌های فرهنگی

ژاپن کشوری با فرهنگ غنی و متنوع است. تأثیر این غنا و تنوع فرهنگی بر زبان و گفتار آن سرزمین انکارناشدنی است. البته تأثیر فرهنگ بر زبان مختص یک زبان نیست و در تمامی زبان‌ها، فرهنگ جایگاه ویژه‌ای دارد. به اعتقاد براون، زبان بخشی از فرهنگ و فرهنگ بخشی از زبان است و رابطه زبان و فرهنگ رابطه‌ای درهم‌تنیده و جدایی‌ناپذیر است (Brown 1994: 165). موضوع ارتباط زبان و فرهنگ همواره مدنظر محققان و مدرسان حیطه آموزش زبان‌های خارجی قرار گرفته است، چراکه زبان‌آموز فقط در صورتی قادر به تعامل با جامعه زبانی هدف خواهد بود که درخصوص فرهنگ آن زبان آموزش لازم را دیده باشد. مؤلفان گنکی نیز با آگاهی از این امر، در کتاب خود بخش ویژه‌ای با عنوان «Culture Note» یا «یادداشت فرهنگی»، برای آموزش مؤلفه‌های فرهنگی و معرفی جامعه ژاپن اختصاص داده‌اند. در این بخش، به موضوعاتی نظیر «نحوه سلام و احوال‌پرسی»، «فستیوال‌ها و رویدادهای ژاپنی»، «سنت هدیه‌دادن در ژاپن»، «آداب دیدار و ملاقات با دیگران»، «ایما و اشاره و مفاهیم آن‌ها»، «نحوه نامیدن و صدازدن اعضای خانواده»، «سال نو»، «غذاها و خوراکی‌ها»، «پاپ کالچر یا فرهنگ عامه‌پسند»، و غیره پرداخته شده است. در این قسمت، سعی شده موضوعات مفیدی گنجانده شود که با زندگی روزمره در ژاپن ارتباط عمیق و تنگاتنگی دارد و زبان‌آموز با مطالعه آن‌ها شناختی نسبی از جامعه و فرهنگ ژاپن پیدا کند و اگر روزی امکان حضور در این جامعه را داشته

باشد، درباره نحوه مواجهه با این موارد آگاهی و درک داشته باشد و از اشتباهات و سوء تفاهم‌های احتمالی او جلوگیری شود.

۸.۱.۴ مواد آموزشی

۱. موضوع مهمی که در هنگام تألیف یک منبع آموزش زبان مورد توجه مؤلفان و نویسندگان قرار می‌گیرد تهیه سی‌دی و فایل‌های صوتی است. البته در عصر حاضر و با وجود گسترش وسیع اینترنت، استفاده از فیلم، سریال، و انیمیشن از بهترین راه‌ها برای کمک به تقویت مهارت شنیداری و ملموس‌تر کردن گفتار و آشنایی با لهجه و نحوه بیان و سرعت ادای جملات در میان گویشوران یک زبان است. اما تهیه سی‌دی و فایل صوتی دارای چهارچوب و استاندارد و متناسب با هریک از سطوح زبانی وظیفه تهیه‌کنندگان منابع آموزشی است. کتاب گنکی از این حیث یکی از کامل‌ترین منابع است، چراکه غیر از توضیحات دستوری، تقریباً برای تمامی قسمت‌ها، حتی تمرین‌ها، فایل صوتی همراه با ترجمه انگلیسی در نظر گرفته شده است. سرعت بیان جملات در این فایل‌ها بسیار نزدیک به محاوره روزمره است و این ویژگی باعث می‌شود که گوش زبان‌آموز در طول دوره یادگیری به این میزان سرعت عادت کند و در مواجهه با گویشوران زبان آمادگی داشته باشد و دچار مشکل نشود.

۲. دو جلد کتاب کار، که در کنار کتاب اصلی تهیه شده است، همراه مناسبی برای یادگیری پیوسته و مداوم‌اند. مرور و تمرین کلید یادگیری است و می‌توان گفت که تمرینات متنوع این دو کتاب، که منطبق بر موضوعات هر درس در کتاب اصلی است، به تقویت مهارت‌های زبان‌آموز کمک می‌کند و یادگیری را عمیق‌تر می‌سازد.

۹.۱.۴ حروف‌نگاری و چاپ

کیفیت چاپ و نوع قلم و اندازه حروف و حروف‌چینی و فاصله واژه‌ها و سبک نگارش کتاب مطلوب است. در تمامی کتاب غلط چاپی و محتوایی دیده نمی‌شود. از آن‌جاکه در سطح مقدماتی، زبان‌آموز هنوز به کلمات و جمله‌ها و واژه‌نگارهای کانجی تسلط کافی ندارد، برای تسریع در خوانش جملات در کل دو جلد، اندازه کلمات کمی درشت‌تر از حد معمول در نظر گرفته شده و تلفظ کانجی‌ها یا «فورینگانا» نیز در اندازه کوچک در پایین آن‌ها درج شده است. البته به‌طور معمول، فورینگانا در بالای کانجی درج می‌شود که در این کتاب رویه‌ای متفاوت در پیش گرفته شده است.

۲.۴ کاستی‌ها و نقاط ضعف

۱.۲.۴ ناهماهنگی و فقدان انسجام در قرار گرفتن مطالب دروس

هر درس گنکی دارای بخش‌های متعددی نظیر، مکالمه، لغات، دستور، عبارات و اصطلاحات، تمرین و یادداشت فرهنگی، عبارات مفید، و بیابید کشف کنیم است و از لحاظ محتوایی یکی از متنوع‌ترین منابع آموزشی زبان ژاپنی است. اما نکته‌ای که درباره این بخش‌ها وجود دارد ناهماهنگی در چینش بخش‌های یک درس با درس دیگر است. ترتیب قرار گرفتن بخش‌های مختلف درس‌ها یک‌دست نیست و در آن هماهنگی و انسجام وجود ندارد. در تمامی دروس، ترتیب قرار گرفتن سه بخش اول، یعنی مکالمه، لغات، و دستور یک‌سان است، اما روند قرار گرفتن ادامه قسمت‌ها از درسی به درس دیگر متغیر است. به عنوان مثال، در درس سوم، به ترتیب، مکالمه، لغات، عبارات و اصطلاحات، تمرین‌ها، یادداشت فرهنگی، و قسمت بیابید کشف کنیم آمده است، اما در درس ششم، ترتیب آن‌ها تغییر یافته و بعد از قسمت دستور، یادداشت فرهنگی، عبارات و اصطلاحات، تمرین، و سپس بیابید کشف کنیم آمده است. غیر از ناهماهنگی در ترتیب قرار گرفتن مطالب، در بعضی از دروس حتی بعضی از بخش‌ها حذف شده و تعداد بخش‌های آن از دیگر دروس کم‌تر است. به عنوان مثال، بخش عبارات مفید در درس‌های ۳، ۱۶، و ۱۸ تا درس ۲۳ و عبارات و اصطلاحات در درس‌های ۹، ۱۲، ۱۷، ۲۰، ۲۲، و ۲۳ حذف شده‌اند. این ناهم‌گونی باعث شده که نوعی بی‌نظمی در کل کتاب به چشم بخورد.

۲.۲.۴ تهیه‌نشدن سطوح متوسطه و پیشرفته کتاب

رویه‌ای که در تألیف کتاب‌های آموزشی زبان ژاپنی وجود دارد این است که سعی می‌شود کتابی که بازخورد خوبی داشته و مورد استقبال قرار گرفته است برای آموزش سطوح دیگر آن نیز کتاب تهیه شود، اما تألیف کتاب گنکی در همان سطح مقدماتی متوقف شده و زبان‌آموزی که این کتاب برای آموزش او انتخاب می‌شود در نیمه‌های راه به حال خود رها می‌شود و در صورت تمایل به ادامه یادگیری زبان ژاپنی، برای سطوح بعدی باید منبع دیگری برای او در نظر گرفته شود که در مواقعی، تغییر منبع آموزشی و به تبع آن، تغییر سبک آموزش، برای زبان‌آموز ناخوش‌آیند و ممکن است باعث سردی و دلزدگی او شود. امید می‌رود که تهیه‌کنندگان اثر با توجه به استقبالی که از آن صورت گرفته، تهیه و تدوین سطوح متوسطه و پیشرفته آن را نیز مدنظر قرار دهند.

۳.۲.۴ نداشتن تمرین‌های دوره‌ای

یکی از روش‌هایی که برای مرور قواعد و نکات دستوری دروس گذشته در کتاب‌های آموزشی زبان به کار گرفته می‌شود ارائه تمرین‌های دوره‌ای است. هدف این تمرینات یادآوری نکات و سنجیدن میزان درک زبان‌آموزان از مطالب ارائه شده در دروس قبل است. برای نمونه، در کتاب *Minnano Nihongo*، به طور منظم، بعد از هر سه یا چهار درس، یک تمرین دوره‌ای آمده و این روند تا انتهای کتاب ادامه یافته است. اما این موضوع در کتاب گنکی نادیده گرفته شده و تدبیری برای مرور درس‌های گذشته اندیشیده نشده است.

۴.۲.۴ حذف نشدن فوریکانا

در اکثر کتب آموزش زبان ژاپنی، تلفظ واژه‌نگارهای کانجی، که به آن‌ها «فوریکانا» گفته می‌شود، با اندازه ریز در بالا یا پایین کلمات درج می‌شود و به طور معمول، این فوریکاناها برای کانجی‌هایی که به مرور آموزش داده می‌شوند و زبان‌آموز آن‌ها را می‌آموزد در ادامه حذف می‌شوند. این رویکرد از وابستگی زبان‌آموز به این تلفظ‌ها جلوگیری می‌کند و باعث می‌شود او با تکیه بر دانش ذهنی خود، کانجی‌ها را بخواند و از فراموش شدن کانجی‌ها نیز جلوگیری شود. اما این رویه در کتاب گنکی اعمال نشده و فوریکاناها در سراسر کتاب و تا انتهای آن برای همه کانجی‌ها، حتی کانجی‌هایی که در بخش «خواندن و نوشتن» کتاب آموزش داده شده است، وجود دارد. این رویه باعث وابسته شدن زبان‌آموز به این تلفظ‌ها می‌شود و هرگونه تقویت توانایی خواندن کانجی را که می‌تواند از طریق خواندن کلمات و عبارات در قالب تمرین و متن به دست آید، دچار اختلال کند. حذف حساب شده و تدریجی این تلفظ‌ها می‌تواند به استقلال زبان‌آموز در خوانش کانجی‌ها کمک کند.

۵.۲.۴ ارائه نشدن پاسخ‌نامه تمرینات

به طور معمول، در کتب آموزشی زبان ژاپنی، پاسخ‌نامه تمرین‌ها یا در انتهای کتاب درج شده یا به صورت کتابچه‌ای به کتاب ضمیمه می‌شود. وجود پاسخ‌نامه و کلید سؤالات تمرین‌ها برای ارزیابی پاسخ‌ها و یافتن اشتباهات در حل تمرین، به ویژه برای افرادی که زبان را به صورت خودآموز یاد می‌گیرند، ضروری است؛ اما در گنکی برای تمرینات آن، پاسخ‌نامه‌ای در انتهای کتاب در نظر گرفته نشده است. البته پاسخ‌نامه‌ای به زبان ژاپنی تهیه

شده و مستقل از کتاب به فروش می‌رسد، اما از آن‌جاکه توضیحات آن به زبان ژاپنی ارائه شده است استفاده از آن برای زبان‌آموز مبتدی که در حال آموختن زبان ژاپنی به‌واسطه زبان انگلیسی است دشوار به‌نظر می‌رسد. ارائه پاسخ‌نامه در چاپ‌های بعدی در انتهای کتاب و مطابق با رویه آن با توضیحاتی به زبان انگلیسی می‌تواند این مشکل را مرتفع سازد.

۶.۲.۴ نیاز به هم‌گروه برای حل تمرینات

گنکی به‌لحاظ ارائه توضیحات و ترجمه به زبان انگلیسی این قابلیت را دارد که به‌صورت خودآموز و بدون نیاز به مشارکت در کلاس مورد استفاده قرار گیرد، اما درعین حال، بخش عمده‌ای از تمرین‌های آن دوفره یا گروهی است و برای انجام دادن آن‌ها، به فرد یا افراد هم‌گروه نیاز است. این‌گونه تمرین‌ها در صورتی که گنکی توسط معلم و در کلاس‌های گروهی تدریس شود، برای تمرین و تقویت مکالمه و گفت‌وگو مفید است، اما زبان‌آموزانی که به‌صورت خودآموز از گنکی استفاده می‌کنند به‌علت نداشتن هم‌گروه، بخش عمده‌ای از تمرینات را از دست می‌دهند. تعدیل تمرینات دوفره و گروهی یا ارائه تمرینات جای‌گزین می‌تواند به این زبان‌آموزان در رفع این مشکل کمک کند.

۷.۲.۴ ناکافی بودن مثال‌ها در بخش توضیحات دستوری

توضیحات بخش دستور مختصر اما کامل ارائه شده است، اما نکته مهم و درخور توجه درباره آن این است که جملات نمونه چندانی برای نکات دستوری ارائه نشده و توضیحات با مثال‌های کمی همراه است. شاید فرض تهیه‌کنندگان کتاب بر این بوده است که گرامر و نکات دستوری از طریق تمرینات و کتاب کار بهتر درک شود، اما به اعتقاد نگارنده، وجود مثال و جملات نمونه متعدد همراه با توضیحات دستوری به درک بهتر مطالب کمک بیش‌تری می‌کند.

۸.۲.۴ تمرکز سناریوی کلی مکالمه‌ها بر زندگی دانشجویی

سناریوی کلی کتاب و اتفاقاتی که در مکالمه‌ها رخ می‌دهد حول محور زندگی دانشجویی می‌چرخد. مری، به عنوان شخصیت اصلی کتاب، یک دانشجوی مبادله‌ای است که در ژاپن تحصیل می‌کند و با تاکشی، که او نیز دانشجوی کالج ژاپنی است، آشنا می‌شود و ارتباط دوستانه‌ای بین آن‌ها شکل می‌گیرد. در کنار داستان و ماجراهای اصلی، که مربوط به ارتباط

این دو است، داستان‌های جانبی دیگری رخ می‌دهد که آن‌ها نیز مربوط به زندگی دانشجویی است؛ مثلاً تاکشی با دوست دانشجوی دیگریش رابرت به تعطیلات می‌رود یا در جایی دیگر، رابرت کتاب درسی خود را فراموش می‌کند و استادش او را سرزنش می‌کند. به‌طور کلی، سناریوهای گفت‌وگوها و تمرین‌ها درباره سفر، تکالیف خانه، و قرار ملاقات این افراد است و ممکن است اتفاقات آن برای مخاطب غیردانشجو و افرادی که مایل‌اند از این کتاب به‌صورت خودآموز و در فضایی غیر از محیط دانشگاه استفاده کنند چندان ملموس نباشد و چنان‌که باید با آن ارتباط برقرار نکنند.

۹.۲.۴ تصاویر و صفحه‌آرایی

می‌توان گفت که استفاده از نمودار، تصویر، شکل، و به‌طور کلی، محرک‌های بصری بخش جدایی‌ناپذیر مجموعه‌ها و کتب آموزشی زبان در ژاپن است. تصاویر از میزان انتزاعی بودن مفاهیم می‌کاهد و به زبان‌آموز کمک می‌کند تا شرایط گفت‌وگو را در ذهن خود تجسم کند و هضم مطالب برایش راحت‌تر شود. در دو جلد گنکی، از تصاویر، به‌ویژه نقاشی، بهره گرفته شده است و در سراسر کتاب عکس‌ها و نقاشی‌هایی مرتبط با مطالب به‌چشم می‌خورد، اما نکته‌ای که وجود دارد این است که به‌رغم کیفیت خوب عکس‌ها، اندازه کوچکشان از تأثیر آن‌ها کم کرده و استفاده از تصاویر و نقاشی‌های سیاه‌وسفید و به‌کارنرفتن رنگ در آن‌ها از جذابیتشان کاسته است.

۳.۴ کاستی‌ها و نقاط ضعف اثر در استفاده از آن در دانشگاه تهران

۱. از بین مجموعه‌های آموزشی زبان ژاپنی، اکنون در گروه زبان و ادبیات ژاپنی دانشگاه تهران، مجموعه *Manabō Nihongo* مورد استفاده قرار می‌گیرد که مجموعه‌ای کامل است و از سطح مبتدی تا پیش‌رفته را پوشش می‌دهد. این ویژگی مانع سردرگمی مدرس و زبان‌آموز برای انتخاب منبع آموزشی، بعد از اتمام هر سطح و آغاز سطح جدید، می‌شود. هرچند هم‌اکنون جلد اول تا جلد چهارم و گاهی بسته به توانایی پیشرفت جمعی دانشجویان هر ورودی، فقط یک یا دو درس از جلد پنجم در دوره کارشناسی زبان و ادبیات ژاپنی و جلد ششم (تا انتهای درس دهم) در دوره کارشناسی ارشد آموزش زبان ژاپنی تدریس می‌شود و بدین ترتیب، تدریس این مجموعه آموزشی عملاً ناتمام باقی می‌ماند (آذرپرند ۱۳۹۸: ۴۰)، بخش وسیعی از آن در دانشگاه تدریس می‌شود و به‌دلیل

کامل بودن مجموعه، این امکان برای دانشجوی وجود دارد که ادامه آن را به صورت خودآموز مطالعه کند. اما کتاب دوجلدی گنکی فقط سطح مقدماتی را پوشش می‌دهد و چون سطوح مختلف زبان در دانشگاه به صورت سلسله‌وار و پیوسته آموزش داده می‌شود، در صورت انتخاب گنکی، بعد از اتمام سطح مقدماتی، احتمال می‌رود تغییر ناگهانی منبع آموزشی که دانشجوی به سبک و شیوه آن خو گرفته است باعث دلزدگی او شود؛ از این رو، شاید انتخاب این کتاب به عنوان منبع آموزشی در دانشگاه تهران مناسب نباشد.

۲. کتاب گنکی در ابتدا مختص دانشجویانی تهیه شد که برای تحصیل به ژاپن آمده بودند و عمدتاً زبان مادری آن‌ها انگلیسی بود. بر این اساس، شخصیت اصلی کتاب دانشجویی خارجی است که به عنوان دانشجوی مبادله‌ای در ژاپن زندگی می‌کند و داستان کلی مکالمه‌ها و تمرین‌ها روایت زندگی و ارتباطات اوست. این ویژگی کتاب را برای زبان‌آموزی که زبان ژاپنی را در ژاپن می‌آموزد به دلیل نزدیکی و هم‌ذات‌پنداری با شخصیت اصلی جذاب می‌کند، اما شاید دانشجویان دانشگاه تهران، که تعداد معدودی از آن‌ها در طول دوران دانشجویی (به عنوان دانشجوی بورسیه یک‌ساله حین تحصیل) مجال تحصیل در ژاپن را پیدا می‌کنند، آن گونه که باید با این کتاب احساس قربت نکنند. از سوی دیگر، تأکید بیش از حد کتاب بر زبان انگلیسی ممکن است برای دانشجویان فارسی‌زبان چندان خوش‌آیند نباشد.

۵. میزان تناسب ابعاد فرهنگی گنکی برای زبان‌آموز ایرانی

ابعاد فرهنگی و اطلاعاتی که در گنکی ارائه می‌شود برای مخاطب فارسی‌زبان کتاب ملموس و قابل فهم است. کتاب در لابه‌لای پرداختن به مسائل روزمره زندگی هم‌چون تعطیلات، مسافرت، خرید، و غیره، که ابعادی از جامعه‌شناختی فرهنگی است، تاحدودی اطلاعاتی درباره کلیات و مصادیق فرهنگی ژاپن هم‌چون کابوکی (تئاتر سنتی ژاپنی)، مانگا (کمیک، رمان گرافیکی)، فستیوال، و غیره که به عنوان بخش جدایی‌ناپذیر زندگی در ژاپن نیاز است زبان‌آموز با آن آشنایی داشته باشد، به مخاطب می‌دهد. با این که کتاب برای دانشجویان خارجی از کشورها و فرهنگ‌های مختلف تهیه شده و شخصیت اصلی آن فردی خارجی است، از فرهنگ خاصی جانب‌داری نمی‌کند. براساس نتایجی که از واکاوی کلی اثر حاصل شد، می‌توان گفت مضامین و موضوعاتی که با حساسیت‌های فرهنگی مخاطبان ایرانی و زبان‌آموزان فارسی‌زبان در تضاد و تعارض باشد در هیچ کدام از دو جلد

کتاب دیده نمی‌شود. تنها نکته‌ای که شاید تاحدودی با اعتقادات و ارزش‌های فرهنگی و سستی ایرانی هم‌خوانی نداشته باشد ارتباط عاطفی و درنهایت، رابطه دوستی و قرار ملاقات‌هایی است که در طول داستان و سناریوی کتاب بین مری به‌عنوان شخصیت اصلی داستان و یک دانشجوی ژاپنی به نام تاکشی شکل می‌گیرد که البته محتوای به‌کاررفته در مکالمه‌های بین آن‌ها به‌طور کلی مربوط به مسائل روزمره زندگی است و چهارچوب روابط آن‌ها خارج از اصول اخلاقی نیست، ازاین‌رو، به‌زعم نگارنده، حساسیت مخاطب را برنمی‌انگیزد.

۶. نتیجه‌گیری

در این پژوهش، به توصیف و نقد کتاب دوجلدی آموزش سطح مقدماتی زبان ژاپنی باعنوان گنکی پرداختیم. به‌طور کلی، می‌توان گفت کتاب نقاط قوت بسیاری دارد و از نظر محتوا و حجم مطالب و پوشش‌دهی چهار توانایی زبانی این ظرفیت را دارد که بدون نیاز به منابع مکمل دیگر، به‌تنهایی برای آموزش سطح مقدماتی زبان ژاپنی استفاده شود. ویژگی‌هایی نظیر جامعیت و روزآمدی، حروف‌نگاری و ویراستاری بی‌نقص، استفاده از زبان ساده انگلیسی برای توضیحات دستوری، تمرینات متنوع به‌منظور تقویت چهار توانایی زبانی، عرضه فایل صوتی مفصل برای تمامی بخش‌های مختلف کتاب به زبان ژاپنی و انگلیسی، اشاره به فرم مخفف در زبان ژاپنی، اختصاص بخشی مجزا برای آموزه‌های فرهنگی به‌منظور ملموس‌ساختن جامعه زبان هدف، تنظیم مطالب کتاب از آسان به دشوار، دارابودن لغات پربسامد و کاربردی و بسیاری ویژگی‌های مثبت دیگر کتاب را اثری درخور توجه در حوزه آموزش سطح مقدماتی زبان ژاپنی کرده است. اما درمقابل نقاط قوت فراوان آن، کاستی‌هایی نظیر ناهماهنگی بین بخش‌های تشکیل‌دهنده دروس، عدم ارائه تمرینات دوره‌ای، و توقف تألیف کتاب در سطح مقدماتی و ادامه‌دارنبودن آن، حذف‌نشدن تلفظ واژه‌نگارهای کانجی‌های تکراری، ارائه‌نکردن پاسخ‌نامه تمرینات، نیاز به وجود هم‌گروه برای حل اکثر تمرین‌ها، ناکافی‌بودن مثال در بخش توضیحات دستوری، تمرکز سناریوی مکالمه‌ها بر زندگی دانشجویی و جذابیت کم تصاویر و نقاشی‌ها از نقاط ضعفی است که در این اثر مشاهده شد. درانتها نیز به کاستی‌ها و نقاط ضعف اثر برای استفاده از آن در دانشگاه تهران و هم‌چنین میزان تناسب ابعاد فرهنگی گنکی برای زبان‌آموز ایرانی پرداخته شد.

کتاب‌نامه

- آذرپند، سهراب (۱۳۹۵)، «بررسی و نقد کتاب ژاپنی برای همه، سطح مقدماتی»، پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ش ۱۶.
- آذرپند، سهراب (۱۳۹۸)، «نقد مجموعه کتاب‌های بیابید زبان ژاپنی بیاموزیم!»، پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ش ۱۹، ش ۶.
- رضی، احمد (۱۳۸۸)، «شاخص‌های ارزیابی و نقد کتاب‌های درسی دانشگاهی»، مجله سخن سمت، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ش ۲۱.
- سایت رسمی کتاب گنکی: <<https://genki3.japantimes.co.jp>>.
- مرادی، فرزانه (۱۳۹۹)، «بررسی و نقد مجموعه ماروگوتو، نیهون کُتا تو بونکا»، پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ش ۲۰، ش ۸.
- منصوریان، یزدان (۱۳۹۲)، «صد ویژگی کتاب‌های دانشگاهی کارآمد و اثربخش»، پژوهش و نگارش کتب دانشگاه، ش ۲۹.

- Abo, Suzuna and Takashi Kyoko and Naito Yuko (2014), "Kokunai gai no Nihongo Kyōiku Kikan ni okeru Shokyū Nihongo Kyōzai no Jittai Chōsa/ Nizu to Chōsa to Kekka Bunseki": *Kansai Gaikokugo Daigaku ryūgakusei Bekka, Nihongo kyōikū Ronshū*, 24.
- Banno, Ikeda (eds.) (2011), *Genki, an Integrated Course in Elementary Japanese*, no Nihongo Shokyu, Tokyo: The Japan Times Publication.
- Brown, H. D. (1994), *Principles of Language Learning and Teaching*, Boston: Prentice Hall Regents.
- Manabō Nihongo; Textbook Ad hoc for Japanese Language Education* (2005), vol. 1-6, Tokyo: Senmon Kyōiku Publishing Co Ltd.
- Marugoto, Nihon no Kotoba to Bunka; Marugoto: The Language and Culture of Japan* (2013-2017), vol. 1-9, the Japan Foundation, Tokyo: Sanshūsha Publishing.
- Minnano Nihongo; Japanese for All* (1998), nol. 2, Tokyo: Surienetwork Publishing, National Standards in Foreign Language Education Project (1996), *Standards for Foreign Language in the 21st Century*, Yonkers, NY: Author.
- Ono, Yū (2017), "Genki ga Mezashita Mono", in: *Tsukuba University CEGLOC Japanese Language/ Distance Learning of Japanese Education Center Symposium*.